

Deklaracija slepih in slabovidnih na vseslovenskem srečanju slepih in slabovidnih ob 100-letnici organiziranega delovanja na Slovenskem

Okroglo, 16. septembra 2021

Pričujoči prispevek seznanja bralce z deklaracijo slepih in slabovidnih, ki je bila sprejeta letos septembra na Okroglem ob 100-letnici organizirane skrbi za slepe na Slovenskem. V prvem delu deklaracije so predstavljena najbolj pereča področja: zakonodajno, področje dostopnosti do informacij in okolja ter področje rehabilitacije. V drugem delu pa so podane konkretne zahteve za reševanje omenjenih težav.

Danes zbrani slepi in slabovidni, njihovi podporniki, prijatelji, spremljevalci, osebni asistenti in zaposleni strokovni delavci, ki delujejo v njihovo dobro in podporo, ob častitljivem jubileju 100 let organiziranega delovanja slepih in slabovidnih ugotavljamo, da kljub temu časovnemu mejniku, družbenim spremembam, različnim sistemom, ki so bili bolj ali manj naklonjeni slepim in slabovidnim, neštetim prostovoljskim uram naših predhodnikov, kljub prejetim priznanjem, statusom in drugim oblikam priznanja našega dela, ne moremo biti zadovoljni s položajem slepih in slabovidnih. Več kot 100-letni razvoj ni prinesel takšnih rešitev za življenje in delo slepih in slabovidnih, da bi lahko z zadovoljstvom analizirali pretekle čase ter sanjali smeje sanje o prihodnosti.

Odperta je vrsta vsebin, zakonov in izzivov, ki nas navdajajo z občutkom negotovosti, celo strahu, kaj bo prinesla bližnja prihodnost, da ne govorimo o daljši časovni perspektivi, ki ne ponuja tistega upanja, ki ga slepi in slabovidni še toliko bolj potrebujemo za približek enakopravnejšemu načinu življenja. Kajti izguba vida je ena od hujših oblik invalidnosti – ne smemo pozabiti, da slepi in slabovidni potrebujemo podporo, ukrepe in pomoč, tako na področju dostopa do informacij kot tudi dostopnosti okolja.

Tako ob tej priložnosti opozarjamo na nekaj najbolj aktualnih in perečih vsebin:

1. Na zakonodajnem področju sta v pripravi 2 zakona, ki sta v postopku sprejemanja v Državnem zboru RS in ki bosta bistveno vplivala na življenje in delo slepih in slabovidnih. Predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi predvideva ukinitev dodatka za pomoč in postrežbo, opredeljenega z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, za vse prejemnike, razen za vojne invalide, ki bodo lahko to pravico še naprej koristili, če se bodo zanjo odločili. Predlagatelj ni niti pomislil na dejstvo, da povzroča slepota tolikšen primanjkljaj, da slepo ali slabovidno osebo postavlja v bistveno slabši položaj od ostalih skupin invalidov.

Predlog sprememb Zakona o osebni asistenci ne odpravlja krivičnega obračuna prispevka uporabnika te storitve, saj slepa oseba za uro osebne asistencije v okviru okrnjene storitve komunikacijskega dodatka prispeva 5 EUR, medtem ko invalidne osebe, ki imajo zagotovljeno 24-urno osebno asistenco, prispevajo vsega 21 centov.

Na drugi strani sprejeta določba dostopnosti blaga in storitev (istoimenski zakon ne obstaja, gre za 8. člen v Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov) ter Zakon o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij skoraj zagotovo čaka enaka usoda, kot druge specializirane predpise – usoda mrtve črke na papirju. V to kategorijo delno uvrščamo tudi Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki zagotavlja slepim in slabovidnim otrokom izdajo odločb o posebnem statusu ter potrebni pomoči, kamor pa niso uvrščeni prilagojeni učbeniki v zvoku ali brajici. Zakaj ne, sprašujemo pristojne? Ali ni leta 2021 že končno čas, da se to odprto vprašanje nagovori sistemsko?

2. Dostop do informacij je ključni izziv za slepe in slabovidne. V okviru Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne Zveza na letni ravni pretvori okoli 250 naslovov, kar predstavlja približno 3 % slovenske knjižne produkcije. Slepim in slabovidnim so tako strahotno prikrajšani pri dostopanju do informacij, strokovne ali poljudne literature ter leposlovja. Skoraj 70 % proračunskih sredstev je na primer upravičeno uporabiti za najemnino prostorov, ne sme pa se jih uporabiti za trajnejšo prostorsko rešitev v obliki kritja stroškov anuitete kredita ali povečanja obsega pretvarjanja knjig v zvok, brajico ali dostopno digitalno obliko.

Odprto je tudi vprašanje dostopnosti TV programov nacionalne RTV hiše. Znotraj informativnega programa se za slepe in slabovidne pretvarjajo le posamezni drobci, o kulturno-umetniških programih pa sploh ni vredno izgubljati besed. Kje so potem šele druga uredništva s svojimi oddajami in programi. Nekateri vodje programov grede tako daleč, da slepe in slabovidne napotujejo na poslušanje radijskega programa, kar je za leto 2021, ko praznujemo 100-letnico organiziranega delovanja slepih in slabovidnih, neokusno.

Celotni svet in s tem tudi slovenska informativna krajina postajata vedno bolj okulocentristična, kar predstavlja za slepe in slabovidne dodatne izzive in težave. Le-te je, ob ustrezni družbeni podpori, mogoče omiliti in jih celo odpraviti. Rešitve že obstajajo.

3. Leta 2008 je bila med pravice zdravstvenega zavarovanja uvrščena celovita rehabilitacija slepih in slabovidnih, ki pa se odvija prepočasi, v preozkih medicinskih krogih ter brez podajanja znanja in veščin za življenje in delo slepih in slabovidnih v domačem okolju. Prav tako še ni vzpostavljen register slepih in slabovidnih po kriterijih razširjenega kolegija oftamoloških strokovnjakov.
4. Dostopnost do blaga in storitev je za slepe in slabovidne utopija. Navodila za uporabo, označevanje embalaže, ustrezne informacije v oblikah, primernih za slepe in slabovidne, so potrebe, ki niso vezane samo na osebe s kategorizirano slepoto. Takšne prilagoditve bi naredile celotno družbo

prijaznejšo in bolj odprto, med drugim tudi za starejše in osebe z nižjimi funkcionalnimi znanji.

5. Dostopnost do okolja vključuje ne le odpravo arhitektonskih ovir za gibalno ovirane, temveč ustrezne prilagoditve za orientacijo slepih in slabovidnih tako v zunanjem kot v notranjem prostoru. Opozarjamo na premajhno število zvočnih signalov, talnih taktilnih oznak, reliefnih informacij za tipno zaznavo, avdio deskripcij poti, orientacijskih točk ter drugih rešitev.
6. Slepí in slabovidni smo bili vedno deležni različnih oblik pomoči s strani razumevajočih posameznikov ali institucij, za kar se jim iskreno zahvaljujemo. Zato nas toliko bolj čudi, da država, pod krinko družbene lastnine iz polpretekle zgodovine, izvede prisvojitve podarjenih zemljišč s strani msgr. Toma Zupana, ki je v svoji oporoki jasno zapisal, da naj njegovo posestvo služi pomoči slepi in slabovidni mladini, da bo lahko samostojno nadaljevala človeka dostojno življenje.

Slepí in slabovidni ne moremo pristati na zanikanje oziroma krnitev naše pravice do polne informiranosti in dostopnosti. Smo odločni pri vztrajanju na tem, da so potrebni smeješi in odločnejši koraki v bodočih letih. Pot, ki smo jo prehodili v preteklih 100 letih, predstavlja preveliko zavezo, da bi še naprej stopicali na mestu in delali majhne korake v različne smeri. Naša pot mora biti premočrtna, odločnejša, hitrejša in, kjer je le mogoče, takojšnja.

Zato na odločevalce naslavljamo sledeče zahteve:

- A) Podpiramo sprejetje systemske rešitve na področju dolgotrajne oskrbe, vendar odločno nasprotujemo odpravi dodatka za pomoč in postrežbo iz zakonodaje, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
- B) Zahtevamo pravičnejšo ureditev višine prispevka uporabnika v Zakonu o osebni asistenci, da bo sorazmerna glede na obseg koriščenja storitev osebne asistence.
- C) Zahtevamo takojšnji popolni dostop do programov javne TV v okviru RTV Slovenija, pri čemer sklicevanje na avtorske in sorodne pravice ne more predstavljati pravnih ali tehničnih ovir.
- D) Zahtevamo takojšnje systemske rešitve za povečanje števila prilagojenih knjižnih izdaj v Sloveniji z določitvijo števila obveznih izvodov v digitalni obliki za potrebe Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne. Poleg tega zahtevamo tudi višja systemsko zagotovljena sredstva za pretvarjanje knjižnih, strokovnih in drugih del.

- E) Zahtevamo sistemsko ureditev financiranja prilagajanja učbenikov na področju osnovnega šolanja slepih in slabovidnih otrok na podlagi izdanih odločb o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.
- F) Zahtevamo takojšnje in hitrejše uresničevanje celovite rehabilitacije slepih in slabovidnih na podlagi vzpostavljenega registra slepih in slabovidnih.
- G) Zahtevamo in pričakujemo dosledno izpolnjevanje zavez iz podpisanih mednarodnih pogodb, ki jim sledi domača zakonodaja na področju dostopnosti blaga in storitev, preprečevanja neenakosti pred zakonom ter dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij.
- H) Zahtevamo in pričakujemo rešitev za vrnitev posestva msgr. Toma Zupana slepim in slabovidnim v okviru Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije v skladu z njegovo zapuščinsko voljo.

Naše zahteve podpirajo številni slepi in slabovidni, kar je bilo izraženo ob različnih priložnostih v okviru delovanja Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije; nenazadnje del naših zahtev podpira tudi več kot 8.000 podpisnikov peticije, izvedene v zadnjih 14 dneh.

Z našimi zahtevami, podkrepjenimi s podpisi podpore peticiji, bomo v obliki konkretnih postopkov in pogovorov soočili ustrezne sogovornike – odločevalce ter od njih terjali odgovore.